

Pontifikat Bonifacija VIII.

s osobitim obzirom na cezaropapizam Filipa IV. u Francuskoj¹.

Piše: Dr. Dragutin Peček.

Uvod.

Nema bez sumnje u historiji rimskih biskupa nijednoga, koji bi bio toliko opadan kao Bonifacije VIII. Divljim bijesom navaljivahu i navaljuju na nj protestantski auktori, a i mnogi katolički ne mogu se oteti t. zv. javnom mnijenju, koje se iz Francuske o njemu širilo. No s vremenom se zrak pročistio i ime Bonifacijevo iziđe na svijetlo neokaljano. Sudbina je istine, da imena nekoć ponižena, kad budu uzvišena, ne treba da se boje, te će opet izgubiti svoju slavu. Ovo se osobito ispunjava kod rimskih papa. Malo ih ima, koji ne bi bili napadnuti, no možemo s ponosom kazati, da ih i malo ima, koje ne bi mogao nepristrani sud historičara obraniti.

¹ Literatura: Müller: Die röm. Päpste, 14. B. Wien 1854. — Christophe-Ritter: Geschichte des Papstthums während des 14. Jahrh. Paderborn 1853. I. B. — Wisemann: Abhandlungen über verschiedene Gegenstände. III. B. Regensburg 1854. — Weiss: Weltgesch. VI. B. Graz u. Leipzig 1894. — Gröne: Die Papstgeschichte. II. B. Regensburg 1866. — Cantü-Brühl: Allgemeine Weltgeschichte IV. B. Schaffhausen 1854. — Hergenröther: Kirchengeschichte I. B. Freiburg in Breisgau 1879. — Möhler: Kirchengeschichte II. B. Regensburg 1867. — Drumann: Geschichte Bonifacius des VIII. II. Th. Königsberg 1852. — Historisch-politische Blätter, XXXIII. B. München 1854. — Martens: Die Beziehungen ... zwischen Kirche und Staat. Stuttgart 1877. — Millot: Allgemeine Weltgeschichte. VI. Band Wien 1813. — Fleurius Cl.: Historia ecclesiastica. T. XXII. Aug. Vind. 1768. — Gosselin: Macht des Papstes im Mittelalter. II. B. Münster 1859. — Moulart: Kirche und Staat. Mainz 1881. — Hefele: Concilien-Geschichte. VI. B. Freiburg in B. 1867. — Mansi: Collectio sacrorum concil. t. XXIV. et XXV. Venetiis 1782. — Raynaldus: Continuatio annuum Baronii t. XIII. et XVII. Coloniae Agr. 1692. — Druga manja djela.

Bijaše vrijeme, kad naprijatelji crkve već na samo ime „papa“, „papinstvo“ podizahu zaglušnu viku, tako te se činilo, da papa uključuje u sebi samo zlo.

Tko da izreče, koliko se pogrda natovarilo na leđa rimskih papa? Nu plemenština novijih papa, recimo onamo od konca 18. v. udari u oči nepristranima sudijama. Njihov je život bio da tako rekнем otvorena knjiga. I nehotice dođe historičarima misao: e ipak ne će biti sve onako, kako se to svijetom glasno pronosi.

Istina je i to, da mnogi i mnogi pape, premda na glasu s učenosti i svetosti, ne dobiše u historiji ono mjesto, koje bi ih pripadalo. Razlog će biti taj, što im se nije pružila zgoda, da pred svijetom istaknu svoja plemenita svojstva. Ali noviji historičari stadoše ispitivati značaj ovih zaboravljenih papa, na svijetlo izniješe njihove krjeposti, te im tako dadoše časno mjesto u svjetovnoj i crkvenoj historiji.

No čini se kao da u tom velikom nizu rimskih papa ima da bude neka iznimka Bonifacije VIII. Malo ima historičara, koji bi o njemu što god lijepa i plemenita pripovijedali. On je, kažu, bio oholica, naprasit čovjek, koji je poput Grgura VII. išao za tim, da osnuje univerzalnu monarhiju. Bonifacije je, kažu dalje, htio uništiti Filipa IV. kralja Francuskoga, uopće on nastojaše, da mu kršćanski vladari služe kao sluge. Nevolja je bila za Bonifacija VIII., što je već za života imao mnogo neprijatelja, koji su mu poricali svaku krjepost i koji su nastojali, da se taki nepovoljan sud što više raširi. Ta je nevolja još veća, ako uvažimo, da je bilo i pjesnika u logoru papinih protivnika. Pobožna duša i pjesnik „Stabat Mater“ Fra Giacomone Todi nalazi se u protivničkom taboru. Pjesnik „Divne glume“ također mrzi na Bonifacija, te ga baca u svojem „Inferno“ među one, koji se ogriješiše simonijom. Bonifacije je po Danteu knez novih farizeja „lo principe dei nuovi farisei“, „il gran prete, a cui mal prenda“; za nj veli sv. Petar: „quegli, che usurpa in terra il luogo mio, il luogo mio che vaca“². Magdeburški centurijatori, Mosheim s jedne, a Gibbon, Hallam, Sismondi s druge strane, nastojahu sliku Bonifacijevu što više iznakaziti. Nu svi ti zaboraviše na najprvije dužnosti historičara, a te jesu: pripovijedati istinu i opet samo istinu.

² Conf. Inf. XXVII. 85. 68.; Parad. XXVII. 22.; Inf. XIX. 52. kod Visemanna.

Vrijeme, u koje pada pontifikat Bonifacijev, bijaše burno. Cijelom Evropom vrije, na istoku harače sv. zemlju; svud bijede i nevolje, a pomoći nema. No Bonifacije ne preda: „Er trat in den Kampf mit der Rohheit seines Zeitalters, der Heftigkeit und Glaubenslosigkeit aller Derer, die alles aufboten, seinen von Natur aus unbeugsamen Geist, seine zur anderen Natur gewordenen strengen Gerechtigkeit zu reitzen, und er müsste kein Kind seiner Zeit geworden sein, wenn er nicht mit eben so harten Gesinnungen, und strengen Handlungsweisen entgegengetreten wäre, wodurch er lediglich und allein wirken konnte und gerade hierin liegt die Schuld, die grosse Schuld seiner harten Beurtheiler der Jetztzeit, dass sie ihm nach ihrer eigenen Weltanschauung ein excentrisches Auftreten zum Vorwurf machen“³. Da, treba se prenesti u 13. i 14. v., upoznati načela onoga vremena i prema tomu suditi. Ne smijemo takoder zaboraviti, da se u papinstvu razlikuju dva elementa: nepromjenljivi i promjenljivi. Prvi ostaje do vijeka, dokle će i crkva Isusova trajati, drugi se razvija prema okolnostima i potrebama vremena. Jedan je dakle elemenat vječni, a drugi vremeni. Taj se vremeni elemenat osobito isticao u srednjem vijeku, no jer je vremeni, ne treba da ostane vazda nepromijenjen u crkvi, već se prema prilikama vremena i mijenja. Znamo dobro, da se socijalni život u srednjem vijeku nalazio u velikom metežu i razuzdanosti. Uplivom se crkve socijalni život promijenio na bolje, jer ga je crkva postavila na dobar temelj — na kršćanski temelj. Njezinim nastojanjem procvaše znanosti i umjetnosti — uopće crkva bijaše rasadnica prave kulture. Samo se po sebi razumijeva, da je i time papinski ugled porasao, da su narodi gledali u njem ne samo svog oca i učitelja, već i svog gospodara. Vremena se promijenije: crkva je narode uljudila, surovost odstranila i tako jednu od svojih velikih zadaća izvršila. Zato se i ne čudimo, što u 14. v. papinstvo pada sa svoje prijašnje visine. No ako je i imalo pasti, lijepo veli Möhler, to nije moglo časnije, nego kako se to dogodilo za pontifikata Bonifacija VIII. i na način, kako se to zbililo.

Bonifacije i Celestinova abdikacija.

Bonifacije VIII., kao kardinal Benedikt Gaetani, rodio se oko 1220. u Anagni-u. Njegovi djedovi potjecali su iz Španjolske

³ Müller: Die röm. Päpste p. 140.

provincije Katalonije. Kasnije se preseliše u Gaetu, a onda u Anagni. Po svome prebivalištu u Gaeti dobiše i pridjevak Gaetani. Matej Gaetani, za kralja Manfreda kapetan na Siciliji, bijaše djed Bonifacijev, a otac mu Lujtfrid bijaše oženjen s Emilijom, koja potjecaeše od grofovske porodice Segni, i prema tomu bijaše Bonifacije u rodu s papama Inocentom III., Grgurom IX. i Aleksandrom IV⁴. Već kao mladić odlikovao se bistrinom duha i odlučnošću. Nauke je polazio u Velletri, gdje se s osobitom brigom bavio oko njega Fra Patrasso. Bonifacije se još kao papa ugodno sjećao svoga učitelja, te ga i imenovao kardinalom⁵. Učio je i u Parizu, gdje je postao doktorom obojeg prava. Svojom učenosti otvori si vrata crkvenim častima. Naskoro postane kanonik u Anagni-u, Lionu, Parizu, kod sv. Petra u Vatikanu i u Todiu. Kao apostolski protonotar i konzistorijalni odvjetnik imao je da izvrši u inozemstvu mnogo zadaća, koje mu povjeriše pape. Martin IV. imenovao ga kardinalom tituli s. Nicolai in carcere Tulliano, a Nikola IV. imenova ga kardinalom presbiterom tituli s. Sylvestri et s. Martini in montibus⁶. Kao kardinal boraveći u Rimu nije se upuštao u stranačke razmirice, pa se zato i svaka stranka, kad je postao papom, nadala od njega samo dobiti. Kao papa naslijedio je sv. Celestina V., koji se je na dan sv. Lucije 13. prosica 1294. zahvalio na papinskoj časti.

Mnogo se uzvitalo prašine poradi Celestinove abdikacije, a dakako svu odgovornost baciše na Bonifacija. On je, vele, kriv, što se Celestin zahvalio; što više, on se poslužio i nepoštenim sredstvima. Tako n. pr. pripovijedaju Platina (de vitis Pontificum), Mosheim, Sismondi. Ovaj pošljednji pripovijeda, kako je Bonifacije znao za sebe predobiti Celestina; kako ga je držao potpuno u svojoj vlasti; nadalje, da je Karlu II. Napuljskomu štošta obećao, pomogne li mu do papinske časti. Konačno se pripovijeda, da se Bonifacije poslužio varkom. Došuljao se naime u Celestinove odaje i oponašao nekakve glasove i onda uvjeravao Celestina, da su to nebeski glasovi, koji ga pozivlju, da se odreče papinske časti⁷.

No čudnovato je, da najvjerodostojniji svjedoci onoga

⁴ Hefele: Conciliengeschichte, t. II. p. 251.

⁵ Luigi Tosti: Storia di Bonifacio VIII. p. 31. kod Christophae.

⁶ Christophe: Geschichte des Papstthums p. 63.

⁷ Hist. rep. ital. kod Müllera.

vremena ne znadu ništa o tom. Ptolomej iz Luke i kardinal Stefanesus živjeli su u to vrijeme, a što više treba istaći, bijahu oni neprijatelji Bonifacijevi, pa ipak ne spominju nikakvih obećanja, što ih je tobože dao Bonifacije Karlu II. Što se tiče nagovaranja, to spominje doduše Ptolomej, da je Bonifacije spadao među one kardinale, koji se nagovarali Celestina da odstupi, ali izrično veli: „Benedikt i drugi kardinale svjetovahu papi Celestinu, da se odreče papinske časti“. Kardinal Stefanesus veli u jednoj pjesmi o abdikaciji Celestinovoj, da je papa pitao za savjet kardinala Benedikta Gaetania, a ovaj mu odgovorio: „Cur, pater, his opus est? quoniam cunctatio curam ingerit? O tantis absiste gravare quietem“⁸. O ovoj stvari posve sigurno obaviješćuje anonimni pisac života pape Celestina u djelu sa naslovom: „Spis o cijelom životu Celestina V. od jednog odanog mu muža“.

Evo što veli doslovce: „Kad se približavao post prije svetkovine sv. Martina, zaželi papa da bude sam, da se bavi molitvom. On si u svojoj sobi dao načiniti drvenu ćeliju, u kojoj je stanovao kao prije u samoći. Ovdje je razmišljao o teretu, koji mora da snosi, i o sredstima, kojima bi ga bez pogibli za svoj duševni spas odstranio. Posve obuzet ovom misli, pozove kardinala Benedikta, vrlo iskusna i poštovana muža, koji se vrlo razveselio, kad je čuo iz papinih ustiju, o čemu se radi; kardinal mu reče, neka posve slobodno i otvoreno izvede svoj naum i navede mu primjere mnogih papa, koji su se također zahvalili. Celestin bijaše od tada tako stalan u svojoj odluci, te ga nitko nije mogao od nje odvratiti“.

Ovako govori pisac odan papi Celestinu, koji poznaje točno život papin, a koji inače govori s ogorčenjem o papi Bonifaciju. Nema dakle sumnje, da se Celestin posve slobodno zahvalio na papinskoj časti. Bonifaciju se ne može u toj stvari ništa prigovoriti. Celestin ga poznavao kao vrsna kanonistu, pozvao ga zato k sebi, pitao za savjet, koji mu je Benedikt Gaetani i dao. Pa zato u konzistoriju od 13. prosinca 1294. pročita papa spis, kojim se odriče papinske časti ovim riječima:

„Ego Celestinus Papa V. motus ex legitimis causis, id est causa humilitatis, et melioris vitae et conscientiae illaesae,

⁸ Card. s. Georgii, op. metr. l. III. c. XXII. kod Christophae.

⁹ Tajni arkiv Vatikana. Codex arm. VII. capsula 1. IV. 1. kod Müllera.

debilitate corporis, defectu scientiae et malignitate plebis, et infirmitate personae, et ut praeteritae consolationis vitae possim reparare quietem, sponte et libere cedo papatui et expresse renuncio loco et dignitati, oneri et honori, dans plenam et liberam facultatem ex nunc sacro coetui cardinalium eligendi et providendi dumtaxat canonice universali ecclesiae de Pastore¹⁰.

Ona pripovijest o nebeskim glasovima, koju gore spomenusmo, tako je smiješna i zlobna, te bi bilo ludo, da je pobijamo. Tko i malo pozna značaj Bonifacijev, mora da s negodovanjem ovakovu podvalu od njega odbije. Pa zato i danas u tu pripovijest nitko ne treba da vjeruje.

Nikoga nije više začudio izbor kardinala Benedikta kao Karla II. Bonifacije se već kao kardinal pokazao odlučnim i neustrašivim prema Karlu II., koji je neprestano zatezao s izborom pape za vrijeme sedisvakancije prije Celestina V. Tim više ga je začudio taj izbor, što je od 22 kardinala bilo njih 12, koji su postali kardinali voljom Karlovom; a i među drugom desetoricom je imao svojih pristaša. Karlo nastojao je da pokrije svoju zlovolju, jer sada se i onako nije dalo ništa promijeniti.

Kardinali odlučiše, da novi papa imade odmah otići iz Napulja u crkvenu državu. Dobro je naime znao zbor kardinala, kako se Karlo II. služio Celestinom u svoje svrhe. Da se spriječi raskol, zahtijevao je Bonifacije, da Celestin ode s njim u Rim ili da bude kod opata samostana Monte Cassino. No Celestin ode posve sam u S. Germano, a otale u Sulmone. Korizmu g. 1295. sprovede u nekoj šumi u Apuliji, valjda kod kojega pustinjaka. Odavle je, kažu neki, namjeravao poći u Carigrad, ali da mu je protivnik vjetar krenuo lađu natrag u Apuliju. U lipnju iste godine dođe na molbu Bonifacijevu u Anagni. Iz Anagnia ode u Fumone, gdje je živio do smrti sveto kao i prije. Neprijatelji Bonifacijevi izmisliliše koješta o zlostavljanjima, koje da je morao podnositi Celestin. Te klevete nemaju nikakva temelja, jedino je istina, da se pazilo na dvorac u kojem je boravio. Moleći psalam: *Laudate Dominum in Sanctis ejus — Omnis spiritus laudet eum* — umre sveti muž na 19. svibnja 1296., koji je dan unapred kazao¹¹.

¹⁰ Apud Rayn. ad ann. 1294. nro. 20.

¹¹ Vid: Damberger: *Synchronistische Geschichte etc.* B. XII. kod Cantu-a.

Nastojanja Bonifacija VIII.

Bonifaciju je prije svega bilo stalo do toga, da uspostavi i učvrsti mir među kršćanskim knezovima, pa da tako lakše poduzme vojnu za oslobođenje sv. zemlje. Baš u to vrijeme bijaše u Evropi vrlo jadno i političko i socijalno stanje. Francuska i Engleska bijahu zaračene; u Siciliji još nijesu mogli zaboraviti na t. zv. sicilsku večernju (31. III. 1282.); sjeverno i srednjotalski se gradovi borahu za prvenstvo; a razne stranke, gibelini i velfovci, pa onda crni i bijeli (tako se u Pistoji razdijeliše gibelini) jošte više povećavahu metež.

Široko dakle polje rada za onoga, koji znade lučiti pravo od neprava, a taki je bio upravo Bonifacije.

Ponajprije opozove mnoge povlastice, koje je njegov prethodnik podijelio raznim osobama i korporacijama, osobito pak redovnicima Celestincima. Dobročudnost naime Celestinovu upotrijebiše mnogi u svoju korist, što je dakako u velike škodilo crkvi. Znao je papa dobro, da će se zato mnogima zamjeriti, no to ga nije smetalo, jer je bio duboko uvjeren, da je pravo na njegovoj strani. Neumornom dosljednošću provodio je ono, što je spoznao, da je pravo; zapreke, koje bi mu bile na putu, uklanjavao; a u velikoj nuždi znao bi se poslužiti i oštrijim sredstvima, da obrani pravo i slobodu crkve¹².

Bacimo najprije pogled na Siciliju. Iza krvoprolića u Palermu bijahu svi Francuzi iz otoka protjerani, a aragonski kralj Pedro III. bude okrunjen sicilskom krunom, budući da je njegova žena Konstancija bila kći Manfredova. Područje sjeverno od Fara ostade Karlu Anjou. Papa Martin IV. izopći za to Pedra III., a Aragoniju pokloni francuskomu princu Karlu Valois. Ali Pedro III. ostade pobjeditelj nad Francuskom, Napuljem i papinim križarima, a najstarijeg sina Karla Anjou, Karla II. zarobi (1284.—1289.). Kralj Pedro ostavi za slučaj smrti Aragoniju svomu najstarijemu sinu Alfonzu III., a Siciliju drugomu sinu Jakovu II. Ako bi pak Jakov postao kraljem Aragonskim, onda ima Sicilija dopasti Fridrika, trećega sina Pedra III. Jakov bude u Palermu 1287. okrunjen za kralja Siciliskoga, a rat trajaše dalje. Kralj Karlo II. stade sada (1287. i 1288.) pregovarati s Aragoncem, da steče slobodu i od-

¹² Conf. Cantù: Weltgeschichte p. 141.

reče se u to ime Sicilije. No papa Martin IV. kao vrhovni gospodar lena zabaci taj ugovor. Istom kad je Jakov II. iza smrti svog starijeg brata 1291. baštinió Aragoniju, dođe do posve novog ugovora. Jakov se odreče Sicilije pod uvjetom, da se opozove darovnica dana Karlu Valois, po kojoj bi ovomu imala pripasti Aragonija, a njemu samomu dade Karlo II. svoju kćerku Blanku za ženu. Bonifacije VIII. potvdi ovaj ugovor u Anagniu (21. lipnja 1295.) i obeća, da će za naknadu dati Jakovu otoke Sardiniju i Korziku. Ti su otoci bili lena rimske crkve, a sada su ih zaposjeli Genova i Piza. Papa je zbilja predao Jakovu ove otoke kao leno 1297. apostolskim pismom: „Ad honorem Dei omnipotentis“¹³.

Jakov je pak morao obećati, da će povratiti kraljevinu otoka Baleara svome ujaku Jakovu (koju je Jakov I. oteo Arapima), prijatelju Francuske i nagoditi se s Filipom Lijepim glede doline Aragny, koju su si obojica prisvajala¹⁴.

Kad su stanovnici Sicilije začuli za taj ugovor, počеше se buniti, tim više, što ih se nije ništa o toj stvari pitalo. Oni poslaše poslanstvo Jakovu, moleći ga, da ne ostavlja svoje vjerne podanike, jer da oni ne će pod tuđe gospodstvo. No kad im Jakov nije želji udovoljio, izabraše njegova brata Fridrika kraljem Sicilskim.

Taj se nenadani preokret silno dojmio pape. Jedva mu je uspelo, da učini mir na Siciliji, a sad je evo sve njegovo nastojanje palo u vodu. Papa je pokušao da obećanjima odvrati Fridrika od tog čina, ali nije uspio¹⁵. Pisao je i kraljici Aragonskoj Konstanciji, da navrati svoga sina na mir¹⁶. Što više, papa pošalje po svom poslaniku poruku, neka Sicilci sami napišu na pergameni uvjete mira, ali ni to nije koristilo. Velmože se sicilski tomu protivioše. Jedan od njih po imenu Petar d' Arsalone izjavi poslaniku, da su Sicilci stalno odlučili izabrati Fridrika svojim kraljem. Nato povuče mač i reče: Sicilci traže mir, no ne na papiru, već mačem u ruci. Papinim poslanicima bude naloženo, da smjesta ostave otok. Nekoliko mjeseci iza toga okruniše Fridrika u Palermu za kralja Sicilskoga

¹³ Rayn. ad ann. 1297. nro. 2.

¹⁴ Hefele: Concilieng. p. 255.

¹⁵ Mariana I. II. c. 21. kod Müllera.

¹⁶ Rayn. ad ann. 1296. nro. 8 et 9.

Porodica Colonna i Bonifacije.

No Bonifacije nije kraj svega toga napustio svoje ideje o miru; tim više, što su se sada u Rimu protiv njega podigle stranke, koje su do sada šutjele. Najmoćnija od svih stranaka bijaše ona, koja se kupila oko porodice Colonna. Svom žestinom udari ova porodica na Bonifacija. Sve, što je odisalo duhom gibelinskim, pridruži se ovoj porodici i udari na papu. Premda su Gaetani bili gibelinci, to ipak Benedikt nije pristao uz njih; on je bio velfovac. Veliki duh ovoga pape znao je razlikovati duhovno od svjetovnoga i pretežnost prvoga nad drugim. On je bio po tom protivnik gibelinaca iz načela, a ne po svom položaju. Gibelinci doskoro opaziše, da imaju u osobi novoga pape moćnog protivnika. Ideje, kojima su bili gibelinci zadodani, bile su tako protivne onima crkve, te se ni za čas nije moglo sumnjati, na koju će stranu Bonifacije. Koliko su sramote nanijeli gibelinci papi, nije moći skoro ni vjerovati. Pa ipak je tako bilo.

Kako je nastao razdor i neprijateljstvo između porodice Colonna i pape, ne možemo posve sigurno kazati. Znamo doduše, da je između kardinala Jakova i Petra Colonna te kardinala Benedikta Gaetani nastala neka razmirica; ali je naskoro i nestala, da pače oni sklopiše i savez. Bonifacije sam pripovijeda, da su ga oni kao papu jednog lijepo primili u svom gradu Zagarolo, a i papa je njima učinio nekih usluga. Po svoj prilici biti će razlog razdoru više sebične naravi. Colonne se sigurno nadahu, da će im se papa pokazati osobito sklonim; da će koji od njih biti izabran senatorom; no od svega toga nije bilo ništa. Nema sumnje, da se radi toga nađoše povrijeđenima u časti, te zapodješe boj protiv pape, koji je trajao za cijelog života papinog, a nije prestao ni iza njegove smrti.

Kad su dakle bili ovako napeti odnošaji, trebalo je naći samo povod, da se zapali vatra, koja je već onako tinjala.

Što se dakle dogodilo? Giordano Colonna ostavio je svoje bogate posjede petorici svojih sinova: kardinalu Jakovu, Ivanu, Otonu, Mateju i Landulfu. Svaki od ovih dobio je svoj stanoviti dio. No ugovorom od 28. travnja 1252. predadoše braća upravljanje svojih dobara bratu kardinalu Jakovu. Jakov je još godine 1296. upravljao imetkom svoje braće, premda je brat Ivan već prije četiri godine umro. Ivan je ostavio šest sinova:

kardinala Petra, Stjepana, Ivana, Jakova (Sciarra), Otona i Agapeta¹⁷. Jakob je, kako spomenusmo, upravljao imutkom, ali samo na korist svojih sinovaca, tako te su mu braća Oto, Matej i Landulfo pali u siromaštvo. Papa je za to saznao, i što je posve naravno, nije mogao da trpi takvu nepravdu. Papa je držao, da će biti najbolje, ako svakomu pripadne ono, što koga ide, a ne da se jedni na račun drugih obogaćuju. Papa je osim toga namjeravao dati sinovcima neke posebne prednosti. O tom govori bulla „Praeteritorum“: ...ut unusquisque de civitate et castris suam portionem haereditariam obtineret, oblationibus magnis factis nepotibus dicti Jacobi in avantagium, ut hujusmodi concordia proveniret; considerantes fore indignum, ut quibus de una substantia competit aequa successio, alii abundanter affluent, alii paupertatis incommodis ingemiscant, quos tamen rationibus, precibus sive minis nequivimus emolliire...“¹⁸

Nu ovi nijesu htjeli shvatiti plemenite namjere papine. Uz papire uvjete ne pristadoše, dapače odoše srditi od pape i više se nikad ne povratitše¹⁹. Od ove braće imadaše najlošiji značaj Jakov. Bijaše to čovjek naprasite i drske čudi, odakle mu i pridjevak Sciarra = svadljivac. Teško onomu, tko bi se njemu usudio zamjeriti. Taj bi prije ili kasnije morao da osjeti njegovu osvetničku ruku. Sad se trebalo osvetiti papi, i osvetio mu se. Kad su vozili papino blago na 12 konja iz Anagni-a u Rim, napade Sciarra kao razbojnik na vozače i ote im blago. To je bijo pravo razbojstvo, otimačina tuđega dobra. Papa za čudo, koga se ovaj događaj silno kosnuo, ništa ne govori o tom u bulli „Praeteritorum“. Pa ipak je to onaj po protivnicima crkve izvikani naprasiti i osvetljivi papa.

Colonne ne sustaše na polovici puta. Prelom, što izazvahu, nastojahu i na svoju korist privesti kraju. Po papinoj izjavi

¹⁷ Rodoslovlje Colonna:

Giordano Colonna † 1257.

Jakov kard.	Ivan Senator, † 1292.	Oto, Jordan	Matej, praepositus ecclesiae di St. Audomario	Landulfo	
Petar kard.	Agapet	Stjepan grof od Romagne senator 1292.	Jakov Sciarra	Ivan di s. Vito	Oto.

¹⁸ Rayn. ad ann. 1297. nro. 29.

¹⁹ Bulla *Praeteritorum*. Rayn. ad ann. 1297. nro. 29. na koncu.

sklopiše oni savez s uzurpatorom Fridrikom, primiše dapače i njegove poslanike, pomoću kojih će u Rimu osnovati stranku sklonu Fridriku. Dakako da papa nije mogao na sve ovo šutjeti. Znajući dobro, da se Colonne sprijateljiše s njegovim neprijateljima, a napose s Fridrikom — morao ih je učiniti sebi nepogibeljima. Zatraži zato od kardinalâ Jakova i Petra, da otvore njegovim četama vrata svojih gradova Palestrine, Colonna i Zagarolo. Papa se poslužio ovdje svojim suverenim pravom, da im tako oduzme priliku, da i nadalje ruju i potkapuju ugled apostolske stolice. Colonne, ne samo da se nijesu htjeli pokoriti, već upravo na ružan način stadoše grditi papu, dapače poricahu valjanost njegova izbora.

Evo što piše o postupku papinom ne katolik, već protestant Leo: „Papa ih je morao smatrati izdajicama crkve i države. Stjepan Colonna bijaše od nekog vremena svjetovni suveren, gospodar [Pize i čvrstih mjesta Colonna i Zagarolo. Mjesto da predade ova čvrsta mjesta papi, kako je to morao, on mu ih uskrati.“

4. svibnja 1297. pozove papa Ivana od Palestrine i pošalje ga kardinalu Petru Colonna s nalogom, da još isto večer dođe k papu i da se izjavi, da li ga smatra zakonitim papom i opće i da razjasni svoje dojučoršnje ponašanje.

Kardinal se nije odazvao pozivu već pobjegne sa svojim ujakom kardinalom Ivanom iz Rima. Papa ih tada na 10. svibnja liši kardinalske časti. Istog dana izdadoše oni iz Lunghezza, gdje se sabraše u kući Petra dei Comti, manifest, koji je sastavio Dominik Leonardi i u kojem poriču valjanost Bonifacijeva izbora, jer da se Celestin nije smio zahvaliti i prizvahu na koncil²⁰.

Ovomu je sastanku pribivao i pjesnik Giacomone Todi, koji je i potpisao manifest. Kako je malo čudno, što se i taj skromni samostanac našao uz Colonne, to treba tomu potražiti razlog.

Giacomone potječe od plemenite obitelji Benedetti. Nauke je svršio u Bologni. Slovio je kao izvrstan pravnik i kao takav stekao časti i bogatstvo. Oženio se s nekom plemenitom djevojkom iz Todi-a, no zamalo izgubi svoju ženu. Kod neke javne igre srušio se strop i poubijao mnogo ljudi, a među ostalima i njegovu ženu. Na njegovo veliko čudo nadoše kod nje

²⁰ Bulla *Lapis abscissus* apud Rayn. ad ann. 1297. nro. 35.

ispod gornjih skupocjenih haljina kostrijet. Giacomone si je to tumačio, da je njegova žena činila pokoru zaradi njegovih prestupaka. Nikako se nije mogao utješiti, već se obukao u prnje i tako smeten bludio gradskim ulicama. Djeca mu se rugala i nazivala ga luckastim Jakovom. No to ga nije smetalo. Ali u tom čovjeku, koji je do sada provodio svjetski život, plamtjela je vatra bogoduhog pjesnika, pjesnika ljubavi Božje. Mir svojoj duši nađe konačno u sv. Pismu, koje pročita od početka do kraja. Da se što više usavrši, pokuca na samostanska vrata, ali braća ga ne primiše. Što sada?! Brzo se dosjeti i preda svoje dvije pjesme, koje je ispjevao, jednu u latinskom, a jednu u narodnom jeziku. Ona latinska pjesma nosi naslov: „de contemptu mundi“. To je dirljiva pjesma, koju je mogao ispjevati samo oduševljeni pjesnik Božje ljubavi. Sad ga primiše u samostan. Tu je obavljao najniže poslove, hranio se kruhom i vodom, i pjevao pjesme, u kojima pobuđuje srca ljudska, da ljube Boga. Kao nekoć sv. Franji, tako je i njemu sva narav propovijedala ljubav Božju. Kad su ga pitali, što je znak Božje ljubavi, a on reče: Siguran sam, da ljubim Boga, kad ga ljubim i onda, kad mi ne da ono, za što ga molim; i ako mi daje protivno od onoga, za što ga molim, a ja ga dvostruko više ljubim. Njemu kao čovjeku, koji se je odrekao svijeta, bijaše ideal papa Celestin V. Kako su se u ovo vrijeme razdijelili redovnici sv. Franje u konventualce i u „frati spirituali“, to je uz ove pošljednje svom dušom pristao Giacomone. Frati spirituali su nastojali, da se drže svojih starih pravila obzirom na siromaštvo, dočim su konventualci od tih pravila popustili. Celestin je dopustio „spiritualima“, da se slobodno drže svojih strogih pravila. Bonifacije pak nije htio da trpi tu razliku, te ju je dokinuo. Ovi sad zamrziše na papu, a dakako i Giacomone. On je boravio u Palestini, kad ga lukavi Colonne upotrijebiše na svoju korist²¹.

Manifest, koji sastaviše, raširiše po svuda, osobito po Rimu, te ga pribiše i na sam žrtvenik nad konfesijom sv. Petra

„... Super basilicae principis apostolorum
... de Urbe altari poni fecerunt...“²²

No za čudo ovaj manifest nije onako djelovao, kako se

²¹ Weiss: Weltg. p. 46. ss.

²² Bulla *Lapis abscissus* apud Rayn. ad ann. 1297. nro. 36.

to mislilo. Većina ga čitala ravnodušno, ljudi su se samo čudili onoj drskosti, koja je izbijala iz manifesta.

Papa dade sastaviti bulu protiv Colonna, koju proglasi na samo Spasovo 13. svibnja 1297.²³

Papa potvrđuje bulom sve prvašnje kazne izrečene protiv Colonna i dodaje nove. Njihova dobra zaplijeni, oduze im pravo i sposobnost praviti testamenat i isključi ih od prava nasljedstva. ... eosque ac unumquemque ipsorum active et passive intestabiles reddimus...²⁴

... izopći ostale članove porodice Colonna, a poimence: Stjepana, Jakova Sciarra, Agapeta, Sanvita i Otona; proglasi ih nesposobnima vršiti bilo svjetovnu bilo duhovnu službu; pod prijetnjom izopćenja zabrani svakomu, da im pruži bilo kakovu pomoć; ter udari interdiktom sva ona mjesta, gdje bi tražili sebi utočište.

Colonne ostadoše sada bez imutka, bez časti i zaštite. No oni se ni sada ne pokoriše, držeći, da su dorasli, te mogu da se opru i oružanoj sili. Zatvoriše se u svoje gradove, gdje primiše i Fridrikove poslanike, a pozvaše i dva zakleta neprijatelja papina Petra Crescencija i Nikolu Pazza²⁵. Matej Colonna, prepozit crkve svetoga Audomarija, nije pristao uz svoje rodake. Kad se dakle Colonne ni sada ne pokoriše, što je preostalo papi drugo, nego da ih oružjem prisili na pokornost. Papinske je čete predvodio Landulfo Colonna, kojima se pridružiše i florentinske pomoćne čete pod zapovjedništvom Inghirama, grofa iz Bizenca. No kako je vojska bila premalena, to dade papa propovijedati križarsku vojsku. U ime papino imao ju je po italskim gradovima proglasiti kardinal Matej Acqua sparta biskup od Porta. Ovako se sakupila lijepa vojska, kojoj se stavi na čelo Landulfo Colonna. Gradovi: Nepi, Zagarolo i Colonna morahu se predati. Neprijatelji se sada povukoše u tvrdi grad Palestrinu. U gradu bijahu oba kardinala, Sciarra i Agapet. — Colonne bijahu uvjereni, da će se ovdje održati, a kako su očijukali s neprijateljima papinima izvan Italije, to su sa nadali, da će im doći izdašna pomoć. No pomoći nije bilo i tako ostadoše na cjedilu. Uvidjevši, da se ne mogu obraniti, utekoše se sredstvu, koje ih i odviše karakteriše — odlučih se predati. Rimski je senat imao biti posrednikom.

²³ *Lapis abscessus*. Apud Rayn. ad ann. 1297. nro. 35.—40.

²⁴ Ib. nro. 39.

²⁵ Rayn. ad ann. 1297. nro. 41.

U mjesecu rujnu 1298. dođoše Colonne u Rieti, gdje je boravio papa, da izmole milost. Papa ih odriješi od cenzura, ali ostale su imale kazne ostati. Petar i Jakov ostadoše lišeni kardinalske časti, grad Palestrina bude do temelja razoren, a na onom mjestu sagrađen nov grad, koji bude prozvan Civitas papalis. Strogost, kojom je postupao papa, odgovara ratnom pravu onoga vremena. Kraj svega toga nitko nije bio osuđen na smrt. Danas, ako koji vladar zauzme buntovni grad, obično daje kolovođe smaknuti; a grad poštedi. Papa je postupao protivno. Grad je dao razoriti, ali nije dopustio, da bude prolivena krv. Stanovnicima grada vratio je kasnije njihove posjede natrag, i to kao lena apostolske stolice. Razorenje Palestrine ogorči Colonne; no nije im to ništa koristilo, jer su u crkvenoj državi bili nemoćni — bez posjeda i zaštite.

Colonne se sada razidoše po svijetu. San Vito se dao na putovanja. Oba kardinala odoše u Padovu, a Sciarro, koji je bludio po šumama, i hranio se šumskim plodinama, uhvatiše razbojnici i baciše ga u verige. Iza četiri godine otkupi ga Filip IV. Lijepi, kralj Francuski. Stjepan bijaše u početku u Castel-Marino na granici Campagne, kasnije ode u Francusku. Ostali se razidoše po Siciliji i Njemačkoj, te često mijenjahu svoje boravište.

Historičari, protivnici crkve, izmisliše, da je papa obećao Colonnama, da će im njihove posjede vratiti, e da je samo od njih tražio, da izvjesu u svojim gradovima njegovu zastavu. To da je papa obećao „per bullas et solemnes personas“ t. j. pred zastupnicima grada Rima. A kad je papa, kažu, imao njihove gradove u svojim rukama, onda je zaboravio na svoje obećanje. Bonifacij je, kažu dalje, zamolio glasovitoga generala Guidona de Montefeltro, koji se nalazio u samostanu u Ankoni, da preuzme vrhovno zapovjedništvo vojske, koja je imala udariti na Palestrinu. Guido da nije htio na to pristati, a onda se papa zadovoljio samo savjetom, koji mu je dao Guido. Guido je, kažu, svjetovao papu, da mnogo obeća, a malo da izvrši. I tako da je došlo do poznatoga rezultata.

Gotovo je zališno, da se upušta čovjek u pobijanje ove ishitrene pripovijesti. Uman čovjek, a takav je bio Bonifacije, mogao je ovaki savjet i sam sebi dati, a nije bilo nužno, da mu ga tek tko drugi daje. Taj je savjet tako niske naravi, te

je isključeno, te bi što takova mogao papu svjetovati stari vojnik, koji se povukao u samoću, da služi Bogu. U ostalom treba znati za izvor ove pripovijesti. Izvor je talijanski pjesnik Dante, koji u svom „Paklu“ pj. 27. samomu Guidonu stavlja na usta ovu pripovijest, i koji se zaradi ovoga savjeta nalazi u „Paklu“. Od Dantea pozajmiše ovu pripovijest Ferreto iz Vicenze i Franjo Pipinus.

Dante je, rado priznajemo, bio izvrstan pjesnik, no za to ne moramo priznati, da je bio izvrstan historičar. Dobro znamo, da je Dante sve sebi nepoćudne osobe pobacao u „pakao“, kako se i Rafael osvećivao sebi nepoćudnim kardinalima, slikajući ih u raznim smiješnim oblicima. Ferreto pak i Pipinus bijahu gibelini i oštri protivnici Bonifacijevi. O toj stvari veli Muratori: *Probrosi hujus facinoris narrationi fidem adjungere nemo probus velit, quod confinxerunt Bonifacii aemuli, qui sane non pauci fuere, aliaque de eo commenta sparsere*²⁶.

Što više, taj se događaj nije ni mogao dogoditi. Palestrina se predala 1298. u mjesecu rujnu. Biograf pak Umbrijskih svetaca pripovijeda, gdje je Guido u to vrijeme boravio i što je radio. 17. kolovoza 1296. primio je Guido odijelo „manje braće“ iz ruku provincijala u Ankoni i živio neprestano se moleći Bogu, i vježbajući se u poniznosti. Iz Ankone je otišao u Assisi, da, dobije oprost Porciunkule. Tu dođe u samostan sv. Franje, a već 23. rujna 1298. umre kao svetac. U ono dakle vrijeme, kad je tobože išao u Palestrinu, putovao je u Assisi; a u vrijeme, kad je tobože dao papi gornji savjet, bijaše već umro ili pri koncu svoga života. Njegov dakle alibi obara protivničko mnijenje. Istina je doduše, da su Colonne kasnije na saboru u Vienni poricali, da su se papi predali na milost i nemilost. Ali ih je prema dokazalima, koje je našao Petrini u vatikanskom arhivu kardinal Gaetani, sinovac Bonifacijevi, posve raskrinkao. Kardinal je na saboru dokazao, da su Colonne došli u Rieti, gdje je papa boravio, okružen kardinalima i prelatima; ondje da je bio prisutan i princ Tarentski, i na nj se kardinal pozvao kao na živog svjedoka, jer se i on nalazio na saboru u Vienni. Zatim nastavlja: *„humiliationis spiritum praetendentes, non insidendo equis, sed pedes a portis civitatis Reatinae usque ad conspectum praefati Summi Pontificis, tunc in throno sedentis et coro nam gestantis in capite...*

²⁶ Muratori, *Rerum ital. Script.* t. IX. p. 69. kod Christophae.

... personaliter accesserunt et tandem ad pedes humiliter pro-
voluti ipsum Dominum Bonifacium per devota pedum oscula
ac per verborum expressionem... verum catholicum et legi-
timum papam publice recognoverunt et professi suat, et denique
suos excessus... tunc sponte recognoscentes et confitentes,
expresse se dignos poena non gratia. Altero quidem ipsorum Do-
minorum Columnarum illud verbum evangelicum proponente:
Peccavi, pater, in coelum et coram te, jam non sum dignus
vocari filius tuus". Na to nijesu znali Colonne ništa odgovoriti²⁷.

Giacopone, koji se također nalazio među buntovnicima,
bude zatvoren. U zatvoru je molio u stihovima za milost, ali
mu je papa nije dao, jer iz stihova nije odsijevala prava po-
nizna molba. Istom za Benedikta XI. steče slobodu. Živio je
u samostanu Colazone, pjevajući sve do svoje smrti (1312)
pjesme ljubavi Božje, tako te se po svijetu raznosili glasovi,
da mu nije bolest oduzela život, već da mu je zaradi velike
mjere ljubavi Božje puklo srce. Na skoro se zaboravilo na njegov
savez s buntovnicima, narod ga počeo častiti i proglašoga blaže-
nim. Oza nam vrlo dobro opaža kad veli: Rim je trpio, da narod
pred njegovim vratima i u gradu crkvene države štuje ovoga pra-
vednoga ako i prevarenoga čovjeka. Časovitu zabludu kaznio je
(Rim) vremenitom kazni; ali je dopustio, da se krepostan život na-
gradi beskonačnom časti. Crkva je opet pokazala, kad je oprostila
žestinu Giacoponovu, da dobro poznaje i najskrovnije dubine
ljudskoga srca, i da je razumjela njegove oprjeko; jer u čovje-
čjem srcu živi stroga, ljubomorna ljubav, koja na onom, što
ljubi, ne trpi ništa nesavršena. Jezik je doduše ove ljubavi
opor, a i oni, koji su daleko, drže, da je to jezik mržnje; no,
koji ga poznaju, znadu, kolika li se nježnost nalazi sakrivena
u njegovim porivima²⁸.

Pobjeda je papina silno porazila gibeline. Istina je, da
se u početku borbe založio senator Pandolfo Sanelli, da ne
dode do otvorenoga rata, svjetujući Colonne na pokornost, a
papu, da bude što više obziran. No kad je borba svršena,
nitko se nije usudio prigovarati. Gibelini su postali nemoćni.
U Rimu vidimo, da su senatori Orsini, što je znak, da Gibelini
nemaju nikakvog upliva.

No kraj svega toga, pobjeda ne bijaše trajna. Okolnosti

²⁷ Conf. Christophe na koncu p. 323. i 324.

²⁸ Conf. Weiss: Weltg. p. 48.

vremena nijesu dopustile, da se papa okoristi pobjedom. Daleko od Rima odigravali su se događaji, koji iz početka nijesu utjecali na borbu Colonna protiv pape; no s vremenom se ti događaji spojiše s borbom Colonna i utjecahu povoljno na njihovu sudbinu. Crkvu je počeo da bije led s one strane, odakle u je dosada obasjavalo jasno sunce.

Filip IV. Lijepi ratuje s Engleskom.

U Francuskoj vlada od svoje 17. godine najljepši muž svoga vremena, nadaren od Boga lijepim darovima — Filip IV. Lijepi. Nazivlju ga Ljudevitom XIV. starije dobi. Bijaše to čovjek s jedne strane darežljiv do rasipnosti, a s druge strane tvrdica prema svomu narodu, namećući mu teške danke. Kraj toga bijaše vrstan vojnik, ali je rijetko kada sam otišao na vojsku. Nije birao sredstava, da dode do svog cilja. Kao mladić nije bio raspušten, dapače kao dobar učenik slušao bi svoje ozbiljne učitelje pravnike, koji su mu tumačili rimsko pravo. Veselilo ga slušati, kako je kraljevska vlast tobože neograničena, i kako se o nju mora da razbije svaka druga vlast. Posve je naravna psihološka činjenica, da nije trebalo mnogo, da se taki vladar sukobi s crkvom.

Učiteljem mu bijaše Egidije Colonna iz Rima, kasnije nadbiskup u Lionu. Napisao je djelo „de regimine principis“, u kojemu brani načelo gibelinsko: Hrist nije dao crkvi nikakvoga svjetovnoga gospodstva; kralj imade ugled samo od Boga, a ovisan je o papi samo u duhovnim stvarima. Za razumijevanje kasnijeg Filipovog vladanja vrijedno je zapamtiti, što pripovijeda En Ramon Muntner.²⁹

Kad je polazio umirući kralj Filip III. Smioni s vojne iz Gerone, požalio je, što je digao vojsku protiv Petra Aragonškoga na nagovor papinog legata. „Vi ste bili uvijek pametniji od nas,“ reče kralj prijestolonasljedniku, „jer da smo vama povjerovali, ne bi bili tako blizu smrti i ne bi bili krivi smrti tolikih vrsnih vojnika“. — Na drugom mjestu ruga se svomu bratu Karlu Valois, koji je bio određen za kralja Aragonškoga, nazivajući ga vjetrenim kraljem. Aragonci se naime hrabro opriješe Francuzima, i toga radi hoće da Filip IV. izvrgne ruglu svoga brata. Premda mu kralj naložio, da šuti, on ipak reče: „Sire!

²⁹ Chronih. I. p. 301 kod Weissa.

Meni je više stalo do vaše časti i sramote, nego li papi i kardinalima, koji su vas dotle doveli i moga brata učinili vjetrenim kraljem, jer se u svom veselju i uživanju malo brinu za opasnost i štetu, koju su vam pribavili“. Ova dva momenta jasno pokazuju kasnijega Filipa IV., kaka je bio u borbi s Bonifacijem VIII.

U prvim godinama svoga vladanja izdao je nekoliko naredbi, da pridigne srednji stalež, no to je samo zato učinio, da mu (Filipu) pripomogne u borbi protiv plemstva. Sve je upotrebio, da napuni državne blagajne, pak bi u tom smislu i izdavao naredbe.

Ponajprije se Filip uhvatio u koštac s engleskim kraljem Eduardom I. Bojao se Filip prevlasti Eduardove, koji je nastojao da skuči pod svoju vlast cijelu Britaniju. Da to spriječi, oduzme Engleskoj Akvitaniju.

God 1293. zavadiše se u Bayonni engleski i francuski mornari, te je došlo do prave pomorske bitke. Filip tada udari Guiennu sequestrom, no engleski su činovnici svakoga kaznili, koji bi se držao francuskih zakona. Iste godine pozove Filip engleskog kralja, kao vojvodu Akvitanskoga, da dođe preda nj, kako je i Eduard znao pozivati pred svoj sud škotskoga kralja. Eduard se je bojao rata s Filipom poradi neprilika u Škotskoj, pa zato pošalje svoga brata Edmunda, da dade Filipu svaku pravnu zadovoljštinu. Edmunda lijepo primiše na francuskom dvoru, dapače govorilo se i o ženidbi Eduardovoj s Margaretom, sestrom Filipovom. Djeca potekla iz tog braka imala bi dobiti Akvitaniju. Eduard je pače bi sklon, da Filipu odstupi Gascognu, i u tu svrhu bi određen sastanak u Amiensu. Po nalogu Eduardovu otvoriše engleski vođe francuskoj vojsci vrata Bordeauxa, Bayonne i drugih gradova. No čim je francuska vojska unišla u ove gradove, proglasi Filip Eduarda opornim, jer da se nije u određeni dan pojavio pred kraljevskim sudom; i odmah odredi drugi rok. Tako je Eduard prevarom izgubio Akvitaniju.

Eduard ogorčen s ovakovog postupka, sazove svoje velmože u Portsmouth, prekine svoj vazalni odnošaj s Filipom i stade sabirati vojsku. Nu kako mu i sami njegovi velikaši nijesu išli osobito na ruku, a ponešto je djelovao i francuski novac, to je bilo Eduardu teško, da poduzme što bez saveznika. Osim toga u Škotskoj nastade buna. Valisevci se podi-

goše, tako te je Eduard morao svoju vojsku ostaviti kod kuće. Engleskim konačno novcem nađe Eduard saveznika kod donjorajnskih knezova. Tako predobi za sebe vojvodu od Brabanta, grofa Gelderna i Guidona, grofa Flandrijskoga; zatim Ivana II, vojvodu od Bretagne i kralja Njemačkoga Adolfa Nasavskoga, koji se stavi na čelo savezu protiv Filipa. Nu Filip se opet posluži varkom. On pozove Guidona, vojvodu Flandrijskoga, čija je kći bila zaručena s Eduardom, princem engleskim, kao svog vazala na dvor, da se tobože dogovaraju o državnim poslovima. Guido dođe, najavi namjeravanu ženidbu svoje kćeri no bude tada kao veleizdajnik zatvoren, te ga istom onda, kad je dao za taoca svoju kćer, pustiše na slobodu.

Sad započne rat u Avitaniji; mnogo gradova, među njima i Bayonne, pridružiše se engleskoj vojsci i zemlja bi se bila od-rvala francuskoj vojsci, da je Eduard mogao poslati pomoć. Spriječila ga Škotska. Filip sklopi s Ivanom Baliolom, kraljem Škotskim, 1295. savez za obranu i navalu i zaruči svoju kćer Izabelu s Eduardom, sinom škotskoga kralja. Borba plane iz-nova u Akvitaniji, te se svrši povoljno po Francusku, a u Škotskoj po Englesku. Godine 1296. bude Baliol uhvaćen, a Eduard posta kraljem škotskim³⁰.

Bonifacije se odmah na početku neprijateljstva požurio, da obje stranke sklone na primirje, ali bez uspjeha. Dapače jedan i drugi vladar poricali su mu kao duhovnoj glavi pravo, da se pača u njihove političke stvari. Konačno su ga ipak priznali za mirovnog suca, ali „non ratione pontificiae dignitatis, sed notae probitatis, neque ut in iudicem, sed ut peramantem pacis conciliatorem“³¹.

Ali i sada se papino nastojanje izjalovilo zaradi Filipovog postupanja s vojvodom Flandrijskim. Vojvoda je naime tražio natrag svoju kćer, a kad nije htio Filip da to učini, potužio se vojvoda u Rimu. Slučajno je u isto vrijeme stigla u Rim po-tajna spomenica francuskoga klera, u kojoj se kler tuži na kralja, koji udara prevelike danke na crkvena dobra. Slične su tužbe dolazile i iz Engleske. Spomenica se klera počinje rije-čima: „Cum secundum apostolum“. Među ostalima, vele bi-skupi, da im je veliki zulum od knezova, koji da „tot gra-

³⁰ Conf. Weiss: Welttg.

³¹ Rayn. ad ann. 1298. nro. 2.

vamina et onera imponunt, quod deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuit³².

Kad stiže papi poruka Guidonova, pošalje odmah Filipu biskupa iz Meauxa s molbom, da pusti kćer Guidonovu na slobodu; a u protivnom slučaju, neka pozove biskup kralja u Rim, da se ondje opravda za svoje postupanje. U isto vrijeme izda papa bulu „Clericis laicos“ od 12. kolovoza 1296., da zaštiti kler od prevelikih podavanja. Kleru zabranjuje davati bilo kakove mu drago dacije od crkvenih dobara, i u koje mu drago ime s prijetnjom izopćenja. Gradovi i općine, koje bi na to pristale, udarene su interdiktom. Ova zabrana nije ništa novo. Takova podavanja zabranio je već Inocent III. na 4. lateranskom saboru. Nije bila svrha zabrani, da oslobodi kler od državnih poreza i sličnih podavanja, već ga je samo imala da zaštiti od nezasitne državne vlasti. Načela, što su u buli istaknuta, bila su već svagdje u praksi provedena. Ta baš u ovo vrijeme šalje česki kralj Večeslav u Rim spomenicu s molbom, da se dopusti kleru, da smije doprinositi za krunidbene troškove, čemu je i bilo odmah zadovoljeno povoljnim odgovorom. Premda se bula i po mnijenju protivnika Bonifacijevih ticala više Eduarda, a onda Filipa i ostalih knezova, to je Filip držao, da se bula tiče samo njega. On se nade povrijeđen u svojoj kraljevskoj časti; i prigovori, što se papa pača u poslove njegove države. U vremenitim je stvarima, govoraše kralj, odgovoran samo Bogu, pa se čudi papi, što poučava o stvarima, koje ne spadaju u njegovu jurisdikciju. Ili zar nema kralj, kaže, sudišta u svojem kraljevstvu, da sudi svojim podanicima i vazalima? Da mu odgovor bude što praktičnije naravi, zabrani Filip naredbom od 17. kolovoza 1296., da se izvozi iz Francuske zlato, drago kamenje, živež, oružje, konji i što mu drago, bez pismenoga dopuštenja. Drugom naredbom zabrani tuđincima, da se bave trgovinom, jer da Francuskoj ne manjka ništa.

Prvom naredbom ošteti kralj mnoge klerike, koji su imali posjede u Francuskoj, a živjeli u Rimu. Jednako je ova naredba zabranjivala, da se iz Francuske šalje novac, koji se skupljao za križarsku vojnu. Tako je nastao prelom između Francuske i sv. Stolice; a protiv volje Bonifacijeve. Poznavajući značaj papin, držali bismo, da će kralju odgovoriti odlučnim glasom

³² Conf. Christophe na koncu p. 324. i Bule: *Clericis laicos, Ineffabilis, Excitat nos i Noveritis nos.*

i poslužiti se možda crkvenim kaznama. No od svega toga ne bi ništa, bilo da papa nije bio spreman na odlučnu borbu bilo da uopće nije htio da tim putem udari. Nekoji historičari iznose i druge razloge³². Papa odgovori bulom „Ineffabilis“ od 25. rujna 1296. Bulu je nosio biskup iz Viviersa. Papa se tuži kralju na nepravdu, koja mu je učinjena, sjeća kralja na težinu tereta, koju mora da snosi narod, izlaže, kako prvom bulom nije namjeravao da zabrani kleru, da daje redovna ustavna podavanja, dapače on je spreman, da u izvanrednim zgodama dopusti kleru, da proda i kaleže, raspela i druge crkvene stvari. Papa za čudo, ne samo da ne kori kralja, već se čini više, kao da se ispričava; ukori, koje u buli nalazimo, više su opomene. nego li ukori. Pravo govori papa, da se brine za Francusku, jer komu se kralj imao više zahvaliti, da se nije ostvario savez englesko-njemački, nego li upravo papi? Papa je dakle svakako htio, da nestane svake zadjevice, pa da se uzmogne posvetiti drugim važnijim poslovima. Svoju brigu ističe papa u buli „Excitat nos“, koja je samo predgovor buli „Ineffabilis“. „Budući da se stvari, koje sadržaje, osobito tiču Vaše osobe i države, to molimo i opominjemo Vašu kr. Visost, da čitate i opet čitate, pozorno o njoj razmišljate i da ih predložite muževima, koje ćete pozvati u svoje vijeće“ Osim toga pripominje papa, da mu šalje biskupa iz Viviersa, koji je opunomoćen od sv. Stolice, da usmeno s njime pregovara.

No ni ovo, što je papa sada preduzeo, nije ništa koristilo. Filip je odgovorio na papine opomene tako lijepo, te je zapovijedio, da se imadu njegove izdane naredbe točno provoditi. Ali sada dođe nešto neočekivano! Usred sveopće napetosti i iščekivanja osvane u Parizu na dvoru bula „Noveritis nos“ od 31. srpnja 1297. upravljena na kralja, kler i velmože francuske. Bula suzuje sadržaj bule „Clericis laicos“ gotovo na minimum. Papa hvali francuski narod za njegovu privrženost i vjernost sv. Stolici. Pa da bude povoljan utisak još veći, dovrši papa kanonizaciju djeda Filipova, Ljudevita IX. svetoga 11. kolovoza 1297. Kad se to dočulo u Francuskoj, nastala neopisivo oduševljenje. Ta još je živio naraštaj, koji je bio živ svjedok svetosti Ljudevita IX. Filip IV. obustavi sada svoje naredbe. Opet bijaše slobodno sabirati novac i druge stvari i slati

³² Conf. Christophe p. 79.

u Rim. Tako je bio na oko načinjen mir između Filipa i Bonifacija. Papa bude ujedno izabran posrednikom između Filipa i Eduarda, no ne kao papa, već kao Benedikt Gaetani.

Načinjeni mir nije mogao dugo potrajati. Načela, koja su zastupali papa i kralj, bila su tako protivna, te je bilo potpuno pomirenje isključeno. Papa se držao starih običaja, a s vremenom uzakonjenih prava, po kojima je papa bio sudac i u nekim nutarnjim poslovima države, dočim se je Filip tomu odlučno protivio. Papa je dakle, da izmiri zaraćene stranke, poslao Karla II. u Pariz. Ovaj je polučio, te je utanačeno primirje, t. j. sistirano bi ratno stanje na dvije godine (6. I. 1298.). Papa je kasnije (27. lipnja 1298.) izrekao sud i poslao u Pariz biskupa Durhama, da o tom obavijesti kralja. Bonifacij je nastojao da sudi po najstrožoj pravici, t. j. da sve ostane onako, kako je bilo prije rata. Da se učvrsti mir, predloži Bonifacije, neka se Eduard oženi sa sestom Filipovom Margaretom, a princ Eduard s Filipovom kćerju Izabelom. Ali je Filip bio valjda uvrijeđen, što je papa izabrao za poslanika Durhama, podanika engleskoga kralja; a uz to kao pobjeditelj u Flandriji nije mislio na to, da popusti. Filip se tako zaboravio, te je mirno gledao, kako je grof Artois, brat kraljev, istrгнуo iz ruku poslaniku pismo i bacio ga u vatru³⁴. — Uvjeti mira bili su ipak prihvaćeni. Možda bi se i sve bilo sretnije svršilo, da nije došlo do novog zapletaja.

Nadbiskupi su Narbonski uživali između ostalih prava i to pravo, da primaju homagij od gradskih baruna (vikomta). Ali barun Amalrih nije htio da to učini iza smrti svog oca Aimerya. Gilles Aycelin, nadbiskup Narbonski, sazove koncil, gdje se potuži na prekršeno pravo, a koncil pošalje u Pariz poslanstvo, koje će čitavu stvar prijaviti kralju i moliti ga za zaštitu. Ali uzalud. Tada se nadbiskup obrati u Rim i papa se za nj zauze.

Filip je međutim i nadalje ubirao dohotke interdiciranih biskupija u Laonu i Poitiersu, kao da su ispražnjene. Isto je tako brao dohotke nadbiskupije Reimske za vrijeme sedisva-

³⁴ Atrebas raptas, ex manibus episcopi litteras papae ausu temerario igne dedit, quinimo rex ipse nihil eorum, quae pontifex pronunciarat se servaturum affirmavit.

Conf. Mayer. *Annal. Flandr.* I. X. p. 87. kod Müllera. — Hefele drži, da se taj događaj odnosi na bulu „Ausculta filii“.

kancije. Kler se opet potuži papi na teške terete, koje je na nj svalio kralj, kako se to vidi iz bule „Dudum celsitudini“.³⁵

Međutim je započeo rat u Flandriji. Karlo Valois je predvodio Francuske čete i pobijedio Guidona, kojemu je preostao jedino još grad Gent. Kad je vidio Guido, da se ne može obraniti, stane ugovarati s Karlom o uvjetima mira. Mir bude načinjen i potpisan. Karlo je uvjeravao Guidona, da će mu brat vratiti natrag njegove posjede. No namah iza toga dade Karlo Guidona uhvatiti i s cijelem ga porodicom pošalje Filipu, koji ih je držao kao zarobljenike. Zarobljenici se baciše do nogu Filipovih, moleći za milost, no ovaj izjavi, da će im samo život poštediti, jer da je brat prekoračio danu mu punomoć. Guido nije mogao vidjeti ni svoju kćerku; ona umre u zatvoru.

U Njemačkoj vlada u to vrijeme Adolf Nasovski, saveznik Eduardov. Budući da su ustali protiv njega mnogi knezovi, to je, kažu nekoji stariji historičari, pomišljao Bonifacije na to, kako bi njemačku krunu pribavio Karlu Valois bratu Filipovu³⁶,

Kad je Adolf Nasovski pao u bitci kod Gellheima 2. srpnja 1298. od ruke Albrehta Austrijskoga, držao je Bonifacije, da nije daleko, te će svoj naum izvesti. Na to dođoše nove poteškoće. Knezovi se njemački podigoše, protestirajući, da im bude kraljem Francuz, a ne Nijemac.

Prilično je vjerojetno, da je papa namjeravao pribaviti njemačku krunu Karlu Valois, jer je historijski zajamčeno, da je papa dugo oklijevao, da potvrdi izbor Albrechtov za kralja njemačkoga; vele dapače, da papa nije ni htio primiti poslanike Albrechtove, kad su došli u Rim, veleći da ne može primiti poslanike kraljevog ubojice³⁷.

Istina je to, da je Bonifacije bio vrlo sklon Karlu. Papa ga pozvao u Italiju, da ondje učini red između stranaka.

³⁵ Verum diversas postmodum et iuctuosas ecclesiae Gallicanae querelas accepimus, quod multa et grandia, quinimo intolerabilia gravamina praetextu concessionis hujusmodi ecclesiis et personis ecclesiasticis, tam regularibus, quam secularibus... et quotidie gravius irrogari...“ Apud Rayn. ad ann. 1299. nro. 25.

³⁶ Tužbe protiv Adolfa osobito se pomoliše na Duhove 1297. kod krunisanja Većeslava, kralja Češkoga. Conf. Hefele p. 281.

³⁷ „Nekoji iz tog izvode, da je Albrecht vlastitom rukom ubio Adolfa. Istina je, da su se zajedno sukobili, ali ih i rastaviše. Smrtonosno ga ranio Rauhgraf Georg von Stolzenberg“. Vidi Hefele p. 282. u noti.

Karlo je zbilja došao g. 1301. u Italiju; papa ga s kardinalima primi sa svim mogućim počastima; odluči oženiti ga sa Katarinom Flandrijskom, baštinicom latinskoga carstva; podijelio mu vikarijat u Toskani i Romagni. No dok je tako radio papa za Karla, to je Filip sklopio s Albrechtom Austrijskim u Vaucouleursu 8. prosinca 1299. savez za obranu i navalu. Savez se taj utvrdio time, što se sin Albrehta Austrijskoga oženio sa sestrom Filipovom Izabelom. Dakako da je to bila očevidna uvreda za papu. Filip se osim toga družio i s izopćenima Colonnama. Tako se nanovo naoblačilo i zamalo je imao slijediti otvoreni sukob.

(Nastavit će se.)

